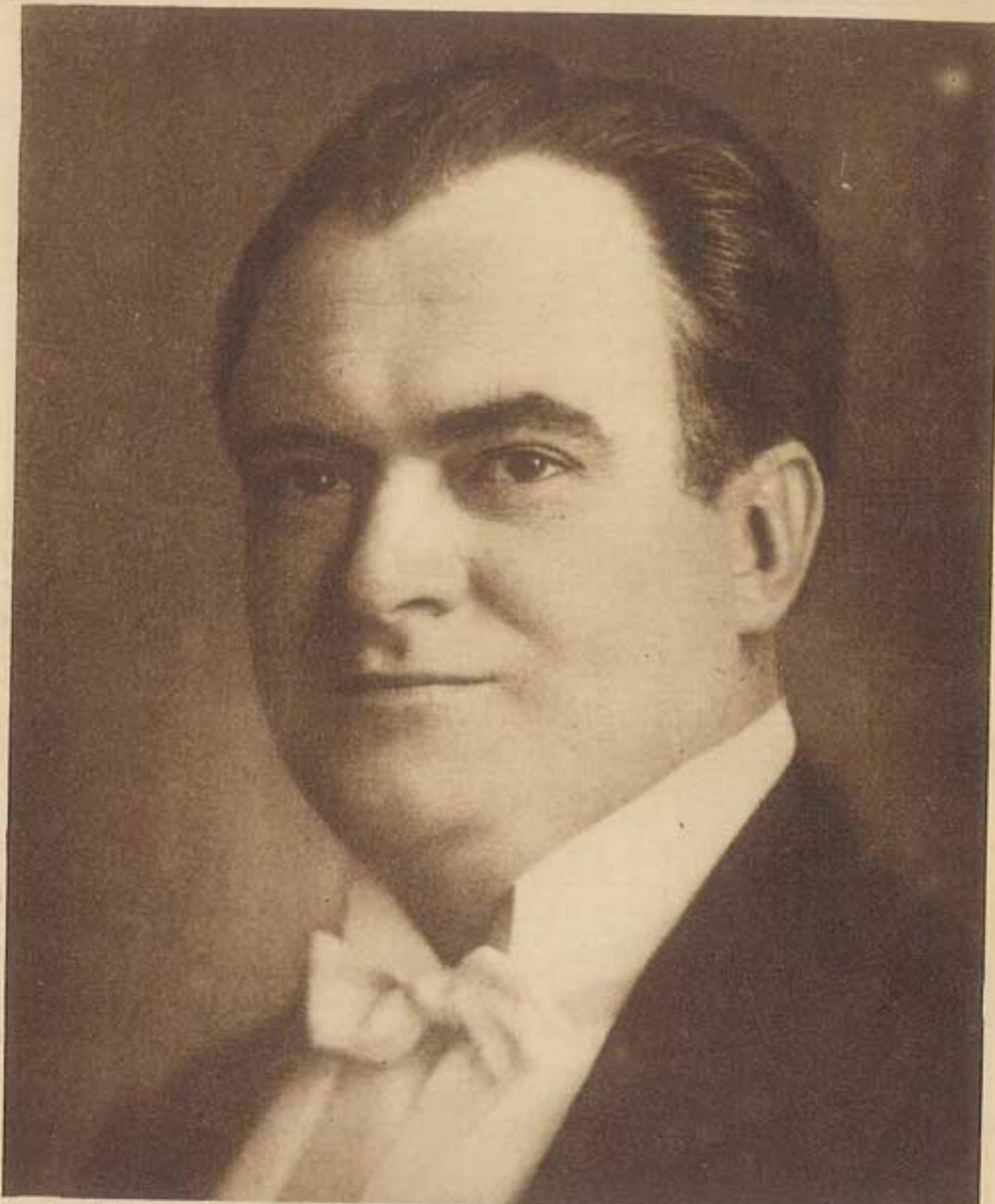

CONCORDIA

Nikola Gošić, popularni i obljuđljeni član beogradskog Narodnog Pozorišta, istakao se u mnogim odlično kreiranim ulogama.

Никола Гошић, популарни и омиљени члан београдског Народног Позоришта, истакао се у многим одлично кренраним улогама.

— Снимак: Атеље Савић, Београд —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владислав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Гостовање Нар. Гледалишта из Љубљане.

16. и 17. о. м. гостовала је љубљанска Драма у Нар. Позоришту. Прва појава главног словеначког позоришта у Београду значила је један важан и радостан национално-културни догађај, пред којим нам је изгледало умесно да дужност критичара, већ у напред и за сваки случај, подредимо светијој дужности братског гостопримства. Тако смо на прву представу наших гостију пошли више као на неку свечаност но на неку премијеру коју ваља и оценити. Али тамо смо се после, убрзо и са најпријатнијим изненађењем, уверили да је та наша добра, некратична намера била потпуно излишна, пошто смо добили нешто да видимо што мирно може да се покаже и пред најладнијом и најстрожијом критиком: добили смо чисте и солидне уметности, видели смо дискретну и озбиљну глуму и једну изванредно укусну, највеће похвале достојну режију. Давала се чувена драма Отона Жупанчића, „Вероника Десенишка“, у којој је песник, стилски и по облику, свакако, још традиционално, али у суштини дубоко и оригинално надахнуто, обрадио једву романтичну и историјски веома значајну епизоду из словеначке прошлости; једну страсну и крваву љубавну трагедију у дому оних моћних владајућих цељских грофова којима баш тада када се комад одиграва — у првој половини петнаестог столећа — као да је куцнуо био час за једну велику историјску улогу. Љубљански уметници знали су деликатно да оглотовре ту песничку повест, да нам је предоче у једном изванредно животописном ренесансном оквиру — одлично стилизован, отмено једноставан декор, дивни костими — и одиграју са великим и убедљивим трагичним замахом. Нећемо нарочито да истичемо поједине глумце који су се, као на пример Г-ца Шарчева и Г. Рогоз, свакако и особено знатно одликовали; врлина и чар представе биле су, пре свега, у складу, у сигурној и деликатној хармонизацији целине, у сјајној, непогрешимој сарадњи свих представљача скупа, у извесној, до најтананијих нинанса промишљеној и израђеној режији, једном речју. Незаборавно фина она слика на пример, у графичној спаваћој соби. Љубљанци су интелигентни и савесни ученици Худож. Театра који умеју да запамте и искористе оно што су видели.

Све ово што смо рекли о првој представи важи, у главноме, и о следећој другој — „Удовица Рошлинка“, једна језгрорита комедија од Цветка Голара — која је играна идућег дана, 17. о. м., по подне и, сасвим нарочито, о трећој — грандиозна сатира Ивана Цанкара: „Сабласт у долини Шент-Флоријанској“ — која је дата

истога вечера као опроштајна представа. Та дивна, гогољевским духом надахнута комедија — неоспорно најјача што ју је до сада дала целокупа новија југословенска књижевност — изведена је најдостојније: жив, духовито, са рељефним, оптимим, гротескним карикирањем, кроз које се, ипак, деликатно назирала и једна озбиљнија и симпатичнија реалност — врсна свежина словеначког пејзажа, словеначког света. Нећемо посебно да хвалимо носиоце главних улога — Г-цу Шарчеву, Г-ђу Медведову, Г-ђу Ванићеву, Г-цу Ракијеву, Г. Г. Печека, Краља, Тесара и Рогоза пошто је цео ансамбл био на свим местима и са најсрећнијим надахнућем тумачио свога песника Цанкара.

Било је много и топлог, бурног аплауза, на крају представе и цвећа и званичних поздрављања — што, нарочито, није, ипак, могло сасвим да забашуре непријатан утисак у пола празног гле атишта.

Гостовање љубљанског Нар. Гледалишта може се, крај свега тога, означити као најуспешније.

Тодор Манојловић

КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Завршетак сезоне у француском клубу.

Серија интересантних матине-а у Француском Клубу ове године, завршена је у недељу 3. маја једном врло успешом уметничком манифестијом. Овога пута цео програм био је посвећен деци. Главни учесници били су деца из Француског Забавишта, које стоји под патронажом Француског Клуба.

Програм је почeo мал Loulou Lew, познат са једног ранијег децијег матине-а; он је извео на виолини серенаду од Гуноа, са пуно сигурности у извођењу и ретком елеганцијом достојном каквог величког уметника. На клавиру га је пратила мала Милица Поповић.

Затим је дошао цео ансамбл Забавишта, под управом симпатичне директорке г-ђе Јуршевски — Dubvis, са хорском песмом „Le Coquillon“ од Jacques Dalcroise-а. За клавиром мала Милица Поповић. Врло симпатично изведена тачка која је живо поздрављена од многоbroјне публике.

Г-ца Дероко рецитује „La leçon de Pierre“, монолог из репертоара глумице Решамбер из „Комедије Француске“; г-ца Дероко је успешна: није потребно рећи да је из класе декламације г-ђе Васел.

„La cheval de Jean“ од Jacques-a Dalcroise-а даје нам прилику да поново чујемо хор деце.

Можда најуспешнија тачка је Fiancés en herbe од Федо-а, чали једночини, комад литерарне вредности, иначе врло оригиналан. Улоге имају мати Пада Јаковић и Олга Радојковић. Комад је спремила г-ђа Васел, и овог пута показала своју вештину доброг професора и своју сигурну уметничку спрему.

Последња и најзаманија тачка програма је „Тото је играо са

Bitoljsko Gradsко Pozorište: Stoјан Живановић, odlični član Dramе, u svojoj najuspjelijoj ulozi kaplar-Simona (lijevo: u predigri; desno: u drami „Stari kaplar“).

Битољско Градско Позориште: Стојан Живановић, виђени члан Драме, у својој најуспјelijoj ulozi каплар-Симона (лево: у предигри; десно: у драми „Стари каплар“).

Zagrebačko Kazalište: Maketa prof. Ljube Babića za Krležinu dramu „Michelangelo Buonarroti“.

Загребачко Казалиште: Макета проф. Љубе Бабића за Крљежину драму „Michelangelo Buonarroti“.

Ljubljansko Gledalište u Beogradu: Golarova „Udova Rošlinka“ (Udova Rošlinka: Juvalnava: Janez; Lesov; Balantač: Kralj).

Љубљанско Гледалиште у Београду: Голарова „Удова Рошлинка“ (Удова Рошлинка: Јуванова; Јанез Лесов; Балантач: Краљ).

анђелима" (разуме се „у сну"), дечија комедија у две сцене, прерадено по Pierre Montaigne-у. Мали Мима Лазаревић (Тото) ч.ји нам сан показује комад г-ђа Дероко (мајка), мала Олга Радојковић (Св. Петар), мали Loulou Lew и овде као анђео виолинист, затим анђели играчице: Галија Паличка, Дубравка Ђелић, Крена Васиљев, Мила Лазаревић, врло добре у успелом дивертисману. Кореографију је дала за дивертисман г-џа Мара Поповић и г-џа Дероко.

Треба признати велики напоран рад око спремања г-ђи Васел и свима учесницима који су допринели да је овај матине сасвим успео.

Врло обилна публика срдечно је поздравила г-ђу Васел, као и све извођаче овог успелог матинеа.

Концерт Браце и Душка Јовановића

У уторак 19. о. м. изашли су ГГ. *Браца и Душко Јовановић*, после дужег одсуства, поново, пред београдску публику која је у част својим старим љубимцима, готово, до последњег места напунила била Нар. Позориште. Симпатична два виртуоза донели су нам и овај пут један богат и одабран програм који су извели, тако још не са оном највишом, класичном непогрешимошћу и виртуозношћу које су тек дар зрелих година, то, ипак, са оним свежим и неодољивим полетом који се има само у младости.

Г. *Браца Јовановић* свирао нам је Глазунова (Концерт а-мол), Баха (Chaconne), Цезара Франка (Соната) и неколико мањих композиција од Сука, Ф. Бах-Крајслера и Данхила, успевајући најбоље у овим последњим стварима и у оној величанственој Франковој Сонати; Г. *Душко Јовановић* интерпретирао нам је нове енглеске композиторе, Сирил Скота, Брида, Пик-Манџагалија и Данхила — који сви скупа, готово, личе на неке анемичне северне Дебилисие у минијатури — са темпераментом и хитром грацијом.

Било је много и громког тљескања и оба млада уметника имали су прилике да се својим поштоваоцима одазову поповним занимљивим бисовима.

Тодор Манојловић

БЕОГРАДСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Новитети у драми и опери

Драма

Доаши београдског Народног Позоришта спрема интензивно више новитета. Како је крај сезоне на помolu, то се енергично ради да цео раније замишљени програм буде остварен.

Ове недеље имамо домаћу премијеру „У затишју“ од Ј. Дојчиновића.

Секоја недеља имамо репризу стаје немачке драме „Нар-

ис“ у којој ће госп. Исаиловић играти једну од својих старих и славних улога.

У велико се спрема модерна француска комедија „Кад бих хтела“ од Пол Жералдија и Роберта Спитзера, комад који је прошле године имао велики успех у Паризу.

Исто током завршене су већ читаће пробе Пиранделовог комада „Шест лица траже писца“, у коме ће г. Голја, нови директор београдске Драме, дати своје прво режијско дело на београдској позорници. О Пиранделу, модерном талијанском драматичару, наши читаоци знају довољно из многих бележака које смо њему посвећивали, пратећи његове успехе по европским позорницама.

Почетком јуна даће се и једно Молијерово дело „Школа за жене“. У њој г. Никола Гошић добија једну нову креацију, већег стила, улогу Арнолфа. Интересантна је комбинација што се улога Агнесе даје сасвим младим, талентованим почетницима, у дуплој подели, г-џама Мари Поповић и Лепосавић Дугалић.

Опера

У Опери се спрема, боље рећи довршава већ дуго спремана опера „Царска невеста“. Руска музика треба да триумфује у овој опери. Да ли ће тако бити, видећемо.

Иначе, ради се у велико и на делу г. Христића „Сутону“ музичкој драми, са текстом од Г. Иве Војновића.

Балет

Г. А. Фортунато, изгледало је, као да се ове сезоне посветио више педагошком раду у балетској школи, јер није до сада дао ни једно веће балетско дело. Али пријатно нам је што смо у стању да демантујемо то веровање, јер се већ довршавају припреме за један велики балет „Лабудово језеро“ са музиком од Чайковског.

Национални балет остаће за идућу сезону.

БЕОГРАДСКИ КУЛТУРНИ ЖИВОТ

Свечано вече клуба «Макса Нордау»

Београдски просветни клуб „Макс Нордау“ и јеврејски музички клуб „Лира“, приређује на дан 1. јуна у новој згради Народног Позоришта „Свечано концертно вече,“ у корист фарме Јевреја из Југославије у Палестини.

Гостовања за идућу сезону

Кортонова у Београду

Почетком идуће сезоне, долази понова у Београд чувени француски пијаниста Кортон, који је ове сезоне имао великог успеха у Београду. Он сада концертује у Америци. Његов концерт се очекује са великим интересовањем, јер је прошлога пута пожњео редак успех.

Ančica Kernić, član zagrebačke Drame, kao
Lady Ana u Rikardu III.
— Atelier Mosinger, Zagreb —

Drago Hržić, član zagrebačke Opere, prigo-
dom gostovanja na Državnoj Operi u Beču.

— Foto: Atelier Willinger, Wien, Kärntnerstr. 28 —

Драго Хржић, члан загребачке Опере, прили-
ком гостовања у Државној Опери у Бечу.

Глумачке школе у нас.

Први покушај са Глумачком Школом учињен је у нас још 1869 године, одмах по уласку београдске позоришне трупе у онда нову зграду Народног Позоришта. Та прва трупа београдског позоришта, као и оне раније које су под истим именом давале представе у Београду, била је у главном склоњена од глумаца из Војводине и из „прека“. Глумаца у онште у то време било је мало, и свако појачање трупе у Београду могло се извести само слабљењем трупе Народног Позоришта у Новом Саду. Та невоља била је један од главних разлога оснивању Глумачке Школе у Београду. Позоришни одбор донео је одлуку о томе оснивању 16. децембра 1869., а школа је отворена 2. јануара 1870. године. Само позориште, имајући у то време леп приход од представа, а надајући се ваљда и од Владе већој субвенцији, одреди на ту сврху 28.800 пареских гроша или 12.124 динара годишње. Да би ученици могли показати што бољи успех и имали више времена да исјединачно раде са својим професорима, решено је било да да се прими само шест ученика од свих пријављених кандидата, који на претходном испиту буду имали највише услова за успешан рад.

За професоре ове школе одређени су били: „артистички управитељ“ Бачвански за теорију глуме (интересантно је забележити да су Бачванског његови ученици звали именом које му је остало од мађарских трупа у којима је раније био: Вархиди); даље, драматург позоришта Јован Ђорђевић (од ученика зван „Фотер“, отац позоришта) предавао је немачку и француску литературу и историју; Јован Башквић прдавао је српску литературу; Реш капелник певање, или како су онда звали скалирање; затим стари Миоковић, стални учитељ мачевања давао је часове из борења сабљом а Дуцман из јахања. Није без интереса забележити које тај Дуцман је шездесетих година прошлога века узео кнез Михаило себи за сталног „шталмајсора“ и то из Сурог Циркуса, који је у то време био дуго у Београду. Још се сећају неки Београђани трагичне пропasti тог чуvenог циркуса каја се приликом неке буре потопио у Црноме Мору. Из захвалности према своме високом заштитнику, а и што је необично лично на кнеза, Дуцман је играо кнеза Михаила у живој слици приређеној њему у славу приликом отварања нове зграде 1869. год. Дуцман је изашао на позорницу на у то време чуvenом белом коњу, кога је Белимарковић купио у Суром Циркусу.

У школи су се ученици — било их је око четрдесет, и ако је законом њихов број је био сведен на шест — делили у две групе: на старије и млађе. Старији питомци имали су на име издржавања по два динара од представе у којој су играли мање улоге или штатијали. А штатијали су и старији и млађи, кад год се за то указала потреба.

Међу старијима истицали су се нарочито ови ученици: Тома Анастасијевић, најстарији од свих ученика по годинама, и који је једино са Пером Добриновићем остао професионални глумац; — Димитрије Дукић, звани „Папа“, јер је био врло миран и повучен; он је већ тада као ученик глумачке школе био философ; доцније је

био директор гимназије; — даље, Коста Ђорђевић, звани „Каракаглија“; — Јивковић, учитељац, звани „Мирабо“, доцније се поново вратио у учитељску школу; — од свих ученика најмлађи је био тада седамнаестогодишњи деčак Пера Добриновић, зван онда у школи од самог Бачванског „Обешенаковић“ (Бачвански никада није могао изговорити добро глас њ), јер је Добриновић био и ако мали и слаб, ипак увек жив и немиран. Њега је Бачвански највише волео од својих ученика, и увек га је узимао кад је играо или режирао за сценаристу. У њега је једино имао вере. Добриновић је убрзо, и ако је ступио у школу тек у марту, пребачен у групу старијих, а већ у месецу септембру постао члан позоришта са платом од пет дуката, што је у она времена било много за почетника. Прва улога Добриновићева била је у комаду „Роман сиромашног младића“ од О. Феје-а, и то отприлике у септембру 1870. године. Убрзо затом играо је у једном другом комаду (може бити баш у „Пепељузи“) неку комичну улогу са врло величким успехом (и ако само са једном пробом, јер је замењивао некога Васу Марковића, који је побегао). За тај успех г. Добриновић је добио од управе два дуката у злату.

Од ученица биле су најбоље: Мара Ђорђевић-Гргурова и Софија Ђорђевић-Пелеш и две сестре Рудићеве. Ни једна од њих није дуго глумила, већ се убрзо или удале или отишле на друге послове. Тако једна од сестара Рудићевих, гра Ана и данас је учитељица у Жабљу.

И ако Малетић каже да је школа трајала три године, дакле од 1870 до 1873, ипак по исказу пок. Пере Добриновића дознали смо да Глумачка Школа није трајала дуже од осам месеци, од јануара до септембра 1870. Малетић је без сумње узео за датум затварања школе датум затварања самог позоришта и растурања београдске позоришне трупе. Пред сам крај сезоне 1873. год. баш после завршене представе „Сељак као милионар“, саопштено је глумцима да се решењем ондашињег Министра Просвете Стојана Башковића, „а због уштеде“, растура трупа београдског позоришта.

Овај ће догађај остати у историји Српског Народног Позоришта као највећа срамота ондашињих културних фактора. Није без интереса спомнити да баш тада, када су надлежни мислили да не вреди помагати позоришну уметност, да смо ми баш тада имали најјачу позоришну трупу. Сетимо се само имена глумаца који су 1873. године сачињавали београдску трупу, и који су само тим фамозним Башковићевим решењем били избачени на улицу. Ево њихове листе: Алекса Бачвански, Мандровић, Тоша Јовановић, Цветић, Телечки, Коларовић, Пелеш, Племенчић, Ђура и Сава Рајковић, Ружић и Ружићка, Милка Гргурова, Лутумерски, Савић и Недељковић.

И ако није тачан датум затварања глумачке школе, који Ђорђе Малетић наводи у својој *Грађи*, тачан је његов разлог за затварање школе. Разлог је неуспеху био оскудица дара и спреме кандидата, а нарочито мали губор. Гргурова и Добриновић били су светли изузетци, али они гису били довољни за формацију једне школе.

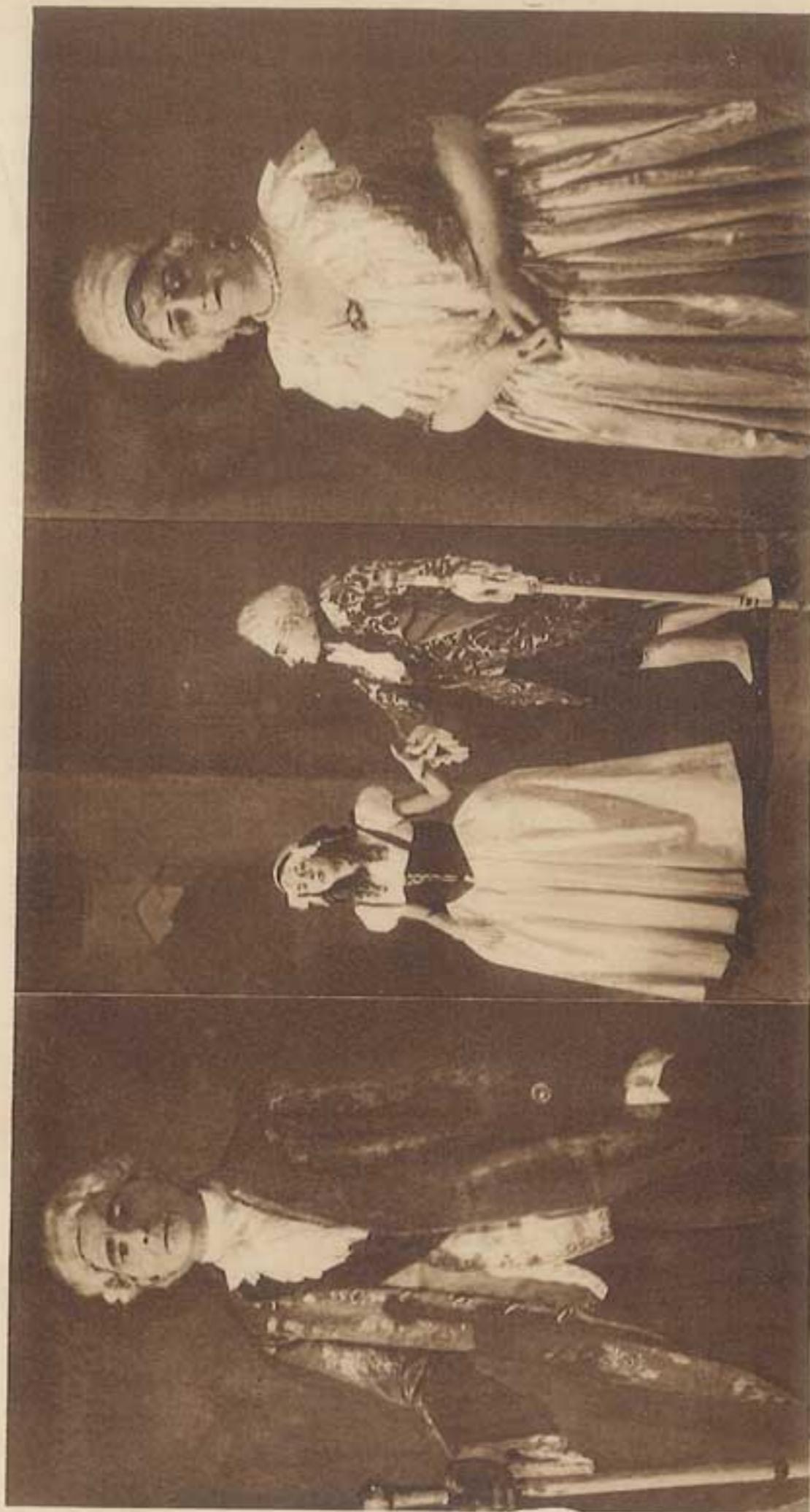
У то време прилазило је позоришту само нешто млађих чиновника и ђака, али обично само привремено, више из љубави и као

Debussy: "Peleas i Melisanda", II. slika, prigodom izvedbe na Zagrebačkom Kazalištu. Inscenacija prof. Ljube Babica.

Дебиси: „Пелес и Мелисанд“. II. слика, приликом извођења у Загребачком Казалишту. Инсценација проф. Љубе Бабића.

Београдско Народно Позориште: „Две сиротице“ — Граф Линијер (Ј. Антонијевић); Henriette (Л. Дугалић) и Арманд (М. Милошевић), и Графица Линијер (Арсеновићка).

аматери позоришне уметности. У професионалне глумце, у то време, ретко да је ко хтес из старих граница ондашње Србије. Тај факат не треба да изгледа ни најмање чудноват, јер је стари, полутурски патријахали живот тада још био у снази код нас.

Све до почетка седамдесетих година, дакле за време од читавих педесет година позоришног живота у нас (рачунајући од Јоакима Вујића) у Србији је већина глумаца из „прека“, из Војводине. Тек доцније, по затварању прве Глумачке Школе, наилази на београдску позорницу прво коло интелигентних глумаца Србијанаца: Веља Миљковић, Илија Станојевић, Љуба Станојевић, Раја Павловић, Сава Тодоровић, Милорад Гавриловић.

Озбиљних покушаја са Глумачком Школом доцније није било. Поједини бољи глумци имали су своје ђаке, али такав начин рада није могао дати оно што даје једна добро организована и дисциплинована Глумачка Школа. И ако је први покушај са Глумачком Школом пропао, ипак убрзо потом сам малетић покреће штитање о Глумачкој Школи, и позивајући се на стране писце као Лесинга и Лаубеа, истиче потребу те школе за наше младе позориште.

Исти случај дододго се и у Загребу. На загребачкој поозрници било је истина више методе и рада, али мало даровитих кандидата.

Крајем проплут века, др. Степан Малетић написао је у својим „Драматуршким записима о хрватском глумишту“ ове редове: „Отворена рана наших глумачких прилика била је трајна несташница подмлатка. Та је мала избила на јаву особито у последње вријеме Крајзелове управе. Млађи наши „свјешеници Талије“ одабирали би се без никакова система, често и без „позива и нагнућа“. Били су то претежно чланови разних путујућих дружина. Ако је и било природног цара и ванских средстава, недостајала је обично наобразба и сваки одгој. Или је опет ко имао несреће у обitelji, пак се онда — будући да су му све лађе потонуле — посветио глумишту, да тако нађе материјалну егзистенцију. Посебних студија или припрема за глумачко стиње нити је било нити се захтијевало.“

Побуђени оваким стањем ствари, д-р Милетић је основао Хрватску Драматску школу, прву хрватску школу ове врсте, ако не узмемо у обзир један неуспели покушај у 1869. год., одприлике у исто време када је и у нас основана прва Глумачка Школа. За Милетићеву драмску школу пријавило се око тридесет кандидата, од којих је било примљено седам. Та мала генерација дала је хрватској позорници више лепих имена. Из ње су: Јосип Бах, Иван пл. Рајић Нина Вавра, Ђуро Прејец и пок. Штефанец.

После Милетићеве школе, исто као и после оне од 1870—1873 у Београду, озбиљних покушаја за отварање Глумачке Школе, није било све до 1909. године.

Тек октобра 1909. године, отвара се у Београду друга Глумачка Школа. Од тридесет и више кандидата могло се примити само осам. Али најбољи међу њима била су два, три студента Универзитета, који су по праштку својих студија напустили глуму. Школа је у главном радила с неколико најмлађих чланова Народног Позоришта,

међу којима на жалост, није било кандидата особите вредности. Та оскудица, а и ускоро потом оставка Управе, прекратили су рад и овог другог покушаја са Глумачком Школом.

Трећи покушај образовања Глумачке Школе, пада после рата. Школа је отворена 1. новембра 1921. године, и већ је дала неколико симпатичних снага. Иницијатива за отварање ове школе потекла је од начелника Уметничког Одељења г. Нушића и ондашње Управе београдског Народног Позоришта.

Да ли ћемо из ове школе добити уметнике — као што је некада она прва, примитивна школа дала једног Добриновића — видећемо! А дотле — стрпљења, више пажње и љубави према генерацијама које долазе.

Нови правци уметности у Совјетској Русији

Код нас се врло много зна о уметничким правцима створеним у данашњој Русији. Објављено је много књига, од енглеских, америчких и немачких писаца који су објашњавали узроке и последице тог новог уметничког правца. Можда је најверније и најоригиналније утиске дала Енглеска Делегација „Trades Union“ која је посетила Русију новембра и децембра месеца 1924, и издала званичан рапорт у књизи титулисаној „Russia“ The official Report of the British Trades Union Delegation to Russia in November and December. („Русија“ званичан извештај Британске Делегације Trades Union у Русију у новембру и децембру месецу 1924.) а изашла је из штампе 1925. године. Књига броји 250 страница и има пуно илустрација у вези са извештајима поједињих чланова комисије. Поред описивања политичких, финансијских, индустријских, земљорадничких, трговачких и војничких прилика, знатан део књиге посвећен је Социјалном животу, науци, уметности, музичи и штампи.

Нарочити заводи и школе за уметност и музику, створени су у појединим крајевима Русије. Раденику који жeli такву школу посечивати, олакшан је осмочасовни рад на пет сати, а остатак времена проводи у уметничким школама где студије трају три године. Методе учења нису никако сличне данашњим западњачким и талијанским методама, већ су постављени на једној сасвим новој основи. У сликарству као и у склуптури главније црте лица и тела грубо и јако су израђене, тако да ако се слика или статуа гледа из близине има се један непријатан и несразмеран утисак, док кад се слика гледа издалека сирове и грубе црте се ублажују и слика постаје пријатнијом.

Декоративна уметност узела је нову форму, чисто кубистичку која се одликује дречећим бојама: црвено, црно, плаво и зелено. Главну улогу у декорацијама играју димњаци фабрике, племен, дим и машине.

У литератури још се не осећа напредак, музика се такође преокренула и нови композитори уносе у своје нове музичке ком-

Ljubljansko Narodno Gledališče u Beogradu: 1. Vera Danilo-Balatka, 2. O. Šest,
3. Josip Plut, 4. Emil Kralj, 5. Maria Vera, 6. Mihaela Sarićeva, 7. Mira Banilo,
8. O. Osipović, 9. Modest Sancin, 10. Edvard Gregorin, 11. Fran Lipah.

Љубљанско Народно Гледалишче у Београду: 1. Вера Данило-Балатка, 2.
О. Шест, 3. Јосип Плут, 4. Емил Краль, 5. Марка Вера, 6. Михаела Сарићева,
7. Мира Банило, 8. О. Осиповић, 9. Модест Санцин, 10. Едвард Грегорин,
11. Фран Липах.

позиције звуке које имитирају Jazz. То им се јако пребацује јер тако имитирају Запад, а они желе створити нешто ново које је оригинално и њихово. Позоришта — и у овоме пољу уметности осећа се исти преокрет, — на позорницама нема више ових сјајних декорација и оних баснословних накита из времена Империје.

Декорације су просте, одела глумаца су исто тако проста, н. пр. за официре и уопште војника знак је сабља, пушка за приватно лице. Комади за позоришта су писани од самих радника. Глумци су радници, а позоришни комади највише третирају сцене из револуције. Усавршавању новог уметничко-позоришног правца допринео је Meyerhold у Москви у позоришту које носи његово име.

Цела се драма или комедија одиграва брзином неког филмског комада, бина је тамна и једина светлост рефлектора пада на јунаке драме, или личност која изводи главну улогу; док остала група уметника је у тами. Пажња гледаоца је сконцентрисана на бину и ефекат је сilan.

Цене у позориштима су исте као и пре рата. Радник показујући своје радничко уверење има једну редукцију према његовој категорији. У опери радник може добити место на галерији за 10—15 динара.

Драмске и балетске школе су под владином контролом, већина ћака сликарских школа посећују и ове школе у којима добија основ позоришног уметника.

М. Стојовић.

Мале вести из музичког света

У Метрополитен Опери у Њујорку опера «Јеврејка» и «Ромео и Јулија» имају ових дана успех који се не да замислити. Масе света које броје на хиљаде душа, чекају сваког дана пред благајном. Успех се приписује нарочито диригенту Лују Хазелману.

*

Њујоршки Филхармонијски Оркестар биће идуће сезоне диригован од стране чувеног талијанског капелника Тосканинија.

*

Марсел Чампи, који је недавно свирао са успехом у Београду, даје сада серију својих реситала у Паризу, у познатој сали Гаво.

АУСТРИЈА

Једна нова оперета Мaskaњијева

Чувени талијански музичар Мaskaњи, композитор славне „Кавалерије Рустикане“, и који се у последње време бави у Бечу, компоновао је једну нову оперету „Царевић“. Либрето

је узет из новеле од Габриеле Запольске, пољске литераторке. Ова опера даће се у Бечу још крајем ове сезоне.

Мaskaњи је прошле године дао оперету која носи врло кратко име «Да!», и она му је донела врло велики успех и велике тантријеме.

Либрето «Царевић» узет је из пољске историје, али је врло интересантан и згодан за оперету.

ИТАЛИЈА

Једна опера «Авангарде» у Милану

Миланска „Скала“ дала је ових дана *Il Diavolo nel campanile* (Баво у звонику) од маестра Адријана Луалдија, са либретом узетим из једне приче Едгара Поа.

Битка је била јака, јер је сије био јако изазивачки према «старима» у талијанској уметности. Али благодарећи таленту композиторовом, група која је протестовала с почетка, морала се сама повући из сале и оставити композитора да триумфије успехом свога дела.

Париске новости

Једна нова Данунцијева драма у париској „Француској Комедији“.

Већ дуже времена говори се да ће се ускоро ставити на репертоар једна нова Данунцијева драма, коју је недавно завршио. Дело има четири чина, и на недавном читању у комитету поменутог позоришта, учинила је најдубљи утисак.

Дело још нема дефинитиван наслов, али за сада је назvana „Буктиња“.

АМЕРИКА

Председник Сједињених Држава Кулиџ диже завесу

Њујорк је прошле недеље добио још једно позориште „Guild Theatre“, које је отворено са представом комада „Цезар и Клеопатра“ од Бернарда Шоа. Нова сала, која није «амерички» велика, јер нема више од 1000 седишта, најлуксузнија је и најмодернија у Америци.

Интересантно је поменути да је отварању овог позоришта присуствовао и сам председник Сједињених Држава Кулиџ, и по старом америчком обичају лично дао знак за дизање завесе једним притиском на електрично дугме инсталирano нарочито за ту прилику у његовој ложи.

Nakon velikog uspjeha „Male Biraghi“ na beogradskoj pozornici: Dina Galli, znamenita talijanska glumica i prva kreatorka Biragićeve, u svojoj garderobi dok se pripravlja za III čin. — Gosti, talijanski glumac u ulozi Arnolda, i Dina Galli u ulozi Biragićeve (I čin).

После великог успеха „Мале Бираги“ на београдској позорници: Дина Гали, славна талијанска глумица и прва креаторка Бирагићеве, у својој гардероби док се спрема за III чин. — Гости, талијански глумац у улози Арнолда, и Дина Гали у улози Бирагићеве (I чин).

Nakon velikog uspjeha „Male Biraghi“ na beogradskoj pozornici: Arnaldo Fraccaroli, pisac „Male Biraghi“. Slika je sa srdačnom posvjetom autora g-ci Bobićevoj, beogradskoj kreatorki Biragićeve.

После великог успеха „Мале Бираги“ на београдској позорници: Арнолдо Фракароли, писац „Мале Бираги“. Слика је са срдачном посветом писца г-ци Бобићевој, нашој креаторки Бирагићеве.

ФРАНЦУСКА

Позориште под ведрим небом

Француски листови јављају за оснивање једног позоришта под ведрим небом, у Тулону. Ово позориште имаће за хинтергрунд, античку фасаду цркве Нотр-Дама, и у томе дивном декору играће се класичне ствари.

У Француској постоји већ давно још једно позориште под ведрим небом, то је античка арена у Оранжу. Ово дивно античко позориште у употреби је још од 1868 године, и сваког лета дају се велике народне позоришне свечаности са најбољим француским драмским и оперским уметницима.

ИНОСТРАНСТВО О НАМА

Париска „Comoedia“ о љубљанској Гледалишту

Париски позоришни лист "Comoedia" у свом броју од 15 маја, доноси већи чланак о љубљанској Народном Гледалишту, у коме даје преглед рада у овој сезони. Узгред помиње и рад другог словеначког позоришта, у Марибору, и бележи све значајније уметничке догађаје у Словеначкој.

Недавно смо забележили да је у истом листу опширнописано о загребачком Народном Казалишту.

А о београдском? ..

Мале вести из драмског света

Ових дана је у Паризу начинила велику сензацију чувена француска драмска глумица Сузана Депре, одбијањем ордена Легије Части.

Њена мотивација за тај гест јесте «скромност и жеља да се о њој много не говори у штампи». Као да овако није — било још више говора и галаме!*

Морис Ростан, син славног Едмона Ростана, и писац многих драмских дела, у стиху, путује ових дана у Америку да приреди низ конференција у 26 већих градова.

За ове конференције амерички импресарио имаће да исплати Морису Ростану по повратку у Европу, десет хиљада франака од сваке конференције, или свега двестотине шесет хиљада франака. Путни трошак подноси такође импресарио.

**

Недавно је умро у Цариграду чувени комичар Турчин, Хасан Ефенди. Имање које је оставио за собом цени се на

стотину хиљада ливри стерлинга, не рачунајући још и већу суму новаца у злату пласирану по разним банкама.

Листови тврде да је он најбогатији уметник које је имала Турска, а и један од најбогатијих уметника у Европи.

Европски мозаик

Смрт највећег холандског глумца

Јављају из Амстердама за смрт осамдесетогодишњег глумца, славног Луја Бувместера. Он је био највећи драмски глумац кога је Холандија имала, а имао је успеха по целој Европи, коју је крајем прошлог века у више махова пропутовао.

Умро је само са једном неиспуњеном жељом, што никада у животу није имао прилике да игра са великим Саром Бернар, коју је необично поштовао.

Његова најбоља улога била је Шајлок у „Млетачком трговцу“.

Romain Rolland: Odviše muzike!

Romain Rolland — „savjest Evrope“ — dao je u svojem djelu Jean Cristoph pokušaj sinteze čitave predratne generacije i analizu problema njemačke i francuske kulture. Kroz golgotsku stazu svog protagonistе Jeana, od Berlina preko Strassburga do Pariza, iznio je lik borbenog muzičara u nizu tragičnih i tragikomičnih osvjetljenja. Na Jeanova usta izlaže Rolland svoje teze o evropskoj muzici najoštijom temperamentnošću i nečazivom gorčinom.

Odviše muzike!

Odviše muzike, odviše pića, odviše jela! Jedete, pijete, slušate bez glada, без једе, без потребе, само из navike proždrlijevac!...

Čitavi puk boluje od proždrlijenosti. Što se daje, sveјedno mu je sasvim: Tristana ili Sekinškog trubljačа, Beethovena ili Mascagnija, fugu ili brzi marš, Adama, Bacha, Pucciniјa, Mozarta ili Marschnera: on ne zna, šta jede. Glavna je stvar, da jede. To mu čak više i ne čini zadovoljstva. Ogledajte se na koncertima! Oni mogu sjediti sate i sate, i sa neodredjenim smiješkom primati tonove. Oni ništa ne misle, ništa ne osjećaju: oni su spužve. Prava radost ili prava bol, — snaga — ne može se točiti сate i сate kao burę piva. Ona te zgrabi za grkljan i baci na zemlju; a iza тога nemaš zahtjeva za još nečim: dobio si svoje!....

Odviše muzike! Vi ubijate себе i љубав! Ubijte себе slobodno, то се само вас тиće, а ја за то не могу ništa. Ali pred muzikom — stoj! Ja ne dopuštam da obeščaćujete sve, što je na svijetu lijepo, kad u jednu vreću trpate светост i profanost, kad по svom stalnom običaju predigru Parsifala gurate izmedju fantazije o Pukovnijskoj,

Симпатична мала Ешкенази, једна од будућих звјезда београдског балета, имала је ове сезоне више лепих успјеха и показала велики напредак.

Симпатична мала Ешкенази, једна од будућих звезда београдског балета, имала је ове сезоне више лепих успеха и показала велики напредак.

Београдско Народно Позориште: Milica Bandić, talentovani ћиан београдске Драме, имала је лјеж успјех као Oiga u Predicevoj "Golgoti", коју је alternirala са g-đom Crvenić. — 2. Mariborsko gledalište: Berta Bukšek, tragetkinja mariborskog Gledališta.

1. Београдско Народно Позориште: Milica Bandić, talentovani ћиан београдске Драме, имала је лјеж успјех као Oiga u Predicevoj "Golgoti", коју је играла у дупликату са г-ђом Црвеном. — 2. Мариборско Гледалиште: Берта Букшек, трагеткиња мариборског Гледалишта.

kćeri i saksofonskog kvarteta, ili kad Beethovenov Adagio dajete zajedno s kakvim kakewaškom i Leoncavallovom svinjarijom.

Vi se hvalite, da ste veliki muzikalni narod. Vi tvrdite, da volite muziku. A koju vi to muziku volite? Dobru ili lošu? Vi jednako plješćete i jednoj i drugoj. Odlučite se napokon! Ako tačno promislite: Šta vi zapravo hoćete? Vi to sami ne znate. Vi to ne čete da znate. Jer vi se bojite, da biste se time priključili kojoj stranci, i blamirali se... Do vraka i vaša opreznost! — Kažete, da stojite iznad stranaka. Iznad, to znači: ispod!

Imajte hrabrosti, da budete iskreni. Imajte hrabrosti da budete gadni. Ako volite lošu muziku, recite slobodno! Pokažite se, pogledajte se kakvi ste! Operite sa svojih duša odvratnu šminku svih svojih kompromisa i svih svojih dvostručnosti. Upriličite veliko pranje! Kako se dugo već niste pogledali u zrcalo? Hoću da vam pokazem crte vaših vlastitih lica. Kompozitori, virtuozi, dirigenti, pjevači, i ti, draga pul liko, — jedan jedni put treba da znate, tko ste vi!... Budite, što vam drago; ali — do sto djavola! — budite iskreni! Budite iskreni, pa morali od toga i trpjeli umjetnici i umjetnost, i ja prvi izmudu njih. Ako umjetnost i istina ne mogu zajedno živjeti, neka onda umjetnost propadne! Istina je život. Smrt je laž!

Licemjeri, vi hoćete da vam se vjeruje, kao da imate u sebi toliko oduševljenja? Aje k vraku! Ne trudite se toliko! Vj dokazuјete upravo protivno od onoga, što biste htjeli da dokažete. Plješćite, ako baš hoćete, delima ili stranicama, koje bilo na koji način izazivaju odobravanje. Plješćite bučnim finalima, koji su — kako je rekao Mozart — načinjeni za dugačke uši. To vam dopuštam: magareća rika i predviđena, ona pripada koncertu.

Ali iza Beethoveneve Missae Solemnis!...

Nesretnici! To je poslednji sud! U ljudilu začeta Glorija upravo je protutnjila kraj vas kao oluja preko oceana; vidjeli ste kako je prohujala vijavici atletske i silničke volje, koja se zaustavljena lomila, hvata za oblake, uklijesi se obim rukama visi nad ponorom i lebdi u punom lijetu iznova nad beskrajnim prostorom. A onda, usred najjače bune, nenadani prelaz, zaslijepljujući sjaj tonova, koji probija tame nebeske i spušta se na prozirno more kao štit od svjetla. To je konac Eijesna kletva andjela smrti odjednom prestane. Tri udarca munje, i njegove se kretnje nepomično zaustave. Oko vas sve još vrije i drže. Pijani pogled zuri pred se. Srce trepeće, dah se zaustavio, udovi su slomljeni...

I jedva što je odjeknula posljednja nota, — vi ste i opet zadovoljni i veseli, vičete, kritizirate, smijete se, plješćete...

Ali vi niste ništa vidjeli, ništa čuli, ništa osjetili, ništa razumjeli, ništa, ništa, apsolutno ništa! Patnje jednoga umjetnika za vas su izložba. Vi „priznajete“, da su suze agonije jednog Beethovena „fino ocrtane“.

Vi vičete nakon raspeća: Da capo!

Jedna velika duša bije se čitavi svoj život u bolovima, da bi vašoj majmunskoj lajavosti dala jedan sat zabave!...

Genije se ne da voditi utrenicima. On stvara nova pravila i uzdiže svoju volju na zakon.

ROMAIN ROLAND: JEAN CRISTOPH. SVEZAK PRVI (DJETINSTVO I MLADOST). KNJIGA IV. (BUNA). CAPUT 1.

Novosti iz bečkih kazališta

U državnoj operi davala se premijera „DON GIL“ od njemačkog kompozitora Waltera Braunfelsa, od kojega se nedavno u Volkssoperi davala opera „Ptice“, u kojoj je postigla veliki uspjeh članica zagrebačke opere gdje Wesel-Polla. — „Don Gil“ je komponovan na tekst istoimene komedije Španjolca Tirsa de Moline, u komične opere sa mnogo muzičke lirike i melodioznosti. Opera je postigla veliki uspjeh pod muzičkim vodstvom direktora Schalka i uz sudjelovanje prvih pjevača Lehmannove, Andayeve, Norberta, Mayra i Gallosa.

U Burgteatru, bila je premijera drame „Doktor Guillotin“ od poznatog romanopisca Ludwiga Windera. Ideja drame izražena je u liku doktora Guillotina kao radikalnog filantropa i žrtve svoje mašine, koja odrubljuje glavu bez боли... Kritike ističu, da je komad interesantan, živahan, pun akcije, ali da izvedba nije bila najsretnija, osim gdje Wohlgemut, koja je igrala glavnu žensku ulogu.

Velika francuska glumica gdje Simone gostovat će doskora u bečkom Stadttheatru sa svojim partnerom Jeanom Wormsom i odrabranom trupom pariskog „Theatre de la Renaissance“, pod oficijelnim protektoratom francuskog ministarstva lijepih umjetnosti.

Aleksandar Moissi putuje ovog ljeta u Indiju i Kinu, zatim se vraća sibirskom željeznicom u Moskvu, gdje će nastupiti dulje gostovanje.

TEATAR I KINO.

(Maginalija)

Kino se razvio rapidnom brzinom. U samih trideset godina svoga postanka ne samo da je dosegao izvesnu tehničku usavršenost, već je imperativno zauzeo neosporno mesto sedme umetnosti. Naišao je kao poplava, koja počinje u malom gorškom potoku (u ovom slučaju u tihom kabinetu fizičara) da završi kao nepregledna masa vode, koja pokriva sve nizine. U srazmernu vrlo kratkem vremenu osvojio je celi kuglu zemaljsku, sve kontinente, poneo se na polove i javio se na okeanu, pa i u vazduhu. Osvojio je svoje mesto na brodovima, na

Beogradski „Francuski klub“: Poslednji matine ove sezone, na 3 svibnja: „Le Coucou“ i „Le cheval de Jean“ dječiji ples od Jacques-a Dalcroza, uvježban po g-dji Jurševski-Dubois.

Београдски „Француски клуб“: Последњи матине ове сезоне, 3 маја: „Le Cœcoup“ и „Le cheval de Jean“ дечији плес од Jacques-a Dalcroza, спремљен од г-ђе Јуршевски-Dubois.

Beogradski „Francuski klub“: „Fiancés en herbe“ od g. Feydeau-a, komedija u 1 činu. Lijevo: mala Nada Ivković; desno: mala Olga Radojković. — Apoteoza iz komeda „Toto a Joué avec des anges“.

Београдски „Француски клуб“: „Fiancés en herbe“ од g. Feydeau-a, комедија у 1 чину. Лево: мала Нада Ивковић; десно: мала Олга Рајковић. — Аптеоза из комедије „Toto a joué avec des anges“.

aeroplanim, ušao u škole, crkve (u Americi) i u kaznione. Postao je jedna zajednička vrednost svih naroda i svih klasa. Najsavršenija internacionala do danas. Dok su sve druge umetnosti i razne ostale kulturne potrebe ljudske trebale za svoj razvoj vekove, kinofilm je za svoj razvoj i plasma trebao samo četvrt veka.

*

Sticajući teren elementarnim naletom, kino je otimao od mnogih umetnosti bezobzirno sve ono što mu je trebalo. Prva mu je na udaru bila književnost. Najprije joj je oteo najniže i najpopularnije forme izražavanja t. zv. funtroman, detektivski i pučki roman. Dao ga je publici daleko jeftinije i praktičnije nego li ga je do tada davala književnost štampom. A što je najvažnije dao ga je jednim internacionalnim jezikom, zapravo jednom primitivističkom abzukom: životom slikom, koja je ista u svim jezicima, i za koju ne treba znati ni čitati ni pisati. Posle funtromana progutao je film i historijski, ljubavni, pa i psihološki roman i rovelj. Gde će se on zaustaviti u svom uzorpatorskem pohodu na teren književnosti? Teško je odgovoriti, jer je film star tek trideset godina, a još se uvek nalazi u rapidnom razvoju.

*

Invazija filma na teren umjetnosti nije izazvala mnogo intelektualnih protesta, sve dok nije dirnula u interesnu sferu teatra. Kad evropski lim poče svojim dramatskim pretenzijama odvlačiti masu od teatra planu u srednjoj Evropi ljuta borba za i protiv kina. Digla se cela vojska kritičara esteta i publicista, da brane teatar pred poplavom kinematografije. Borba je dosegla svoju kulminaciju pred sam rat god. 1913—1914. (kako se to danas čini daleko! i naivno!) Tenor te antikinematografske kampanje razabire se iz spisa prof. Dr. K. Lange „Die Kunst“ des Lichtspieltheaters“. (1913.) Tu se kinodrama nazivalje pospredno Tanzpantomine i pozivlje se savremeno društvo u borbu: „man solle sie nicht nur literarisch bekämpfen, sondern auch auf dem Wege der Gesetzgebung beseitigen“. Drugi pak „spasavatelji“ teatra pred kinom, pošli su drugim putem. Tražili su da se teatar pomladji(?) filmskim momentima.

Ta je borba unešla suvišnu zbrku u shvaćanje i filma i teatra, i posledice toga osećaju se još i danas u srednje-evropskoj i filmskoj i teatarskoj produkciji. Ta zbrka pokazuje se najizrazitije u Nemačkoj, u kojoj je film udario svoj evropski fokus jednak kapacitetom rada svom američkom pandanu. Ono što je u Americi odmah u početku filmskog razvoja ispravno svaćeno, naime: teatar i kino, te je u evropskom filmskom fokusu besmislenu borbu: teatar ili kino. Kad se je kinematografija u tom fokusu razvila u veleindustriju i kapitalom dobila uticaja na štampu digla svoj novinarski front, razmala se ta besmislena borba o majoritet do apsurda. Postavio se problem, koji — ne postoji.

*

Problem: kino ili teatar — ne postoji. Danas se čini upravo naivno o tom i govoriti. To su dva zasebna pojma, koji doduše spadaju u jedan rod umetnosti, ali stoje jedan kraj drugoga, kao n. pr. u likovnoj umetnosti kiparstvo i slikarstvo. Baš tako, kao što ima u svakom rodu umetnosti po nekoliko autonomnih vrsta, tako se i u teatarskom rodu, u kojem je do pred 25 godina postojao samo teatar, razvila jedna nova autonomna vrsta: kino.

I ta nova vrsta teatarskog rada ima svoj potpuni razlog opstanka, a to je ona već i dokumentovala. Film razvija svoj samostalni karakter stvarajući nove mogućnosti scenskog izražavanja svoje vrsti. On teatru ne otimlje ništa od tih teatra, otimlje mu samo one elemente, koji ne spadaju u teatar. I što je vrlo važno: u utakmici za osvojenje publike kino sili teatar na kreativan rad, sili ga da izadije iz mrtvih voda, u koje je bio ušao.

Različitost karaktera je jačna.

Teatar: Prostor (tri dimenzije). Realnost plastike. Živa reč. Direktni pokret. Primarno: statika.

Film: Ploha (dve dimenzije). Slika. Imaginacija plastike. Fotografska reprodukcija radnje. Primarno: dinamika.

Teatar: Prostor određen zidovima zgrade, kulisama, zavesom. Radnja vezana na jedno mesto. Emotivni život individua. Primarno: tipovi ličnosti.

Film: Prostor neograničen. Radnja prolazi prostorom neograničeno i lej resećeno. Primarno: život u svom celom obimu.

*

Dva dominantna filma sveta: američki i nemački pokazuju vidljivu razliku jasnog (američki) i nejasnog (nemački) svaćanja filma i njegovog karaktera,

Američki film razvio je čisti filmski karakter i daje čiste rezultate: dinamiku života.

Nemački je film još uvek opterećen borbom: teatar ili kino. Rezultati su mu magloviti: statike tipa vezanog na teatarske kulise.

Stanko Tomasić

Bitoljsko Gradsко Позориште: Andja Čimović, истакнути члан Драме, на дан своје прославе двадесетпетогодишњице.

Битољско Градско Позориште: Анђа Чимић, истакнути члан Драме, на дан своје прославе двадесетпетогодишњице

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik, Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180. dinara; polugodišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Pretplata se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište. „Makarije“ A. D. Zemun.